

NOWELIZACJA KODEKSU POSTĘPOWANIA CYWILNEGO

Problemy praktyczne

Arkadiusz Turczyn

BIBLIOTEKA SĄDOWA

NOWELIZACJA KODEKSU POSTĘPOWANIA CYWILNEGO

Problemy praktyczne

Arkadiusz Turczyn

BIBLIOTEKA SĄDOWA

Wolters Kluwer

WARSZAWA 2020

Stan prawny na 14 maja 2020 r.

Wydawca

Magdalena Stojek-Siwińska

Redaktor prowadzący

Adam Choiński

Opracowanie redakcyjne

Violet Design Wioletta Kowalska

Projekt okładek serii

Wojtek Kwiecień-Janikowski, Przemek Dębowski

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ
Więcej na www.legalnakultura.pl
POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2020

ISBN 978-83-8187-873-9

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 22 535 82 19

e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	13
Wstęp	15
Rozdział I	
Przygotowanie sprawy do rozpoznania	17
1. Czynności stron i sądu służące przygotowaniu rozstrzygnięcia	17
2. Odpowiedź na pozew	19
3. Pisma przygotowawcze	23
4. Posiedzenie przygotowawcze	25
5. Plan rozprawy	34
6. Rozstrzygnięcie sprawy na jednym terminie rozprawy. Przebieg rozprawy według planu	42
7. Ograniczenia czasowe w przedstawianiu twierdzeń i dowodów	48
8. Wyrok zaoczny	52
Rozdział II	
Przeciwdziałanie nadużyciu prawa procesowego	57
1. Cel i założenia projektowanej zmiany	57
2. Klauzula generalna	64
3. Pismo niebędące pozwem	68
4. Pozew oczywiście bezzasadny	70
5. Łańcuch zażaleń	78
6. Wnioski o wyłączenie sędziego	81

7. Wnioski o sprostowanie, uzupełnienie i wykładnię wyroku	84
8. Wnioski o ustanowienie pełnomocnika z urzędu	86
9. Kara za ublżenie sądowni na piśmie	87

Rozdział III

Dowody	89
1. Zmiany o znaczeniu ogólnym	89
1.1. Systematyzacja przepisów o ocenie dowodów	90
1.2. Ujednolicenie terminologii	91
1.3. Dowody, co do których rozprawa może być zbędna	95
2. Fakty, o których informacja jest powszechnie dostępna	96
3. Czynności stron i sądu w postępowaniu dowodowym	98
3.1. Obowiązek wyszczególnienia faktów, którym strona przeczy	99
3.2. Uściślenie wymagań wobec wniosku dowodowego	100
3.3. Systematyzacja podstaw odmowy przeprowadzenia dowodu	102
3.4. Uściślenie treści postanowienia dowodowego	103
3.5. Aktywizacja stron przy przeprowadzaniu dowodów	105
3.6. Uściślenie zasad odbierania przyrzeczenia	106
3.7. Uprozczone dopuszczenie dowodu z dokumentu	107
4. Zeznania świadka	108
4.1. Poszerzenie możliwości przesłuchania świadka w miejscu pobytu	108
4.2. Możliwość złożenia zeznań na piśmie	109
4.3. Możliwość przesłuchania świadka w obecności biegłego	110
5. Opinia biegłego	111
5.1. Świadek ekspert	111
5.2. Wykorzystanie opinii pozasądowych	114
5.3. Uściślenie trybu wyłączenia biegłego	116
5.4. Przyrzeczenie biegłego	116
5.5. Udostępnienie biegłemu materiałów do opinii	118
5.6. Tryb uzupełnienia i wyjaśnienia opinii oraz dopuszczenia dodatkowej opinii	119
5.7. Ustalanie wynagrodzenia biegłego	119

5.8. Opinia opiniodawczego zespołu sądowych specjalistów.....	121
Rozdział IV	
Uzasadnianie wyroków.....	123
1. Ogłaszanie, doręczanie i uzasadnianie wyroków.....	123
2. Ogłoszenie wyroku.....	123
3. Doręczenie wyroku z urzędu i pouczenia przy ogłoszeniu lub doręczeniu.....	126
4. Wymogi co do treści uzasadnienia wyroku	127
5. Wniosek o doręczenie wyroku z pisemnym uzasadnieniem	128
6. Termin do sporządzenia pisemnego uzasadnienia wyroku	135
7. Pozostałe zmiany dotyczące uzasadnienia wyroku.....	137
Rozdział V	
Postępowania odwoławcze.....	141
1. Apelacja.....	141
1.1. Kontrola formalna apelacji.....	141
1.2. Treść apelacji	145
1.3. Rozpoznanie apelacji.....	147
1.4. Ponowne rozpoznanie sprawy.....	150
1.5. Wstrzymanie wykonania wyroku sądu drugiej instancji.....	153
2. Zażalenie.....	154
3. Skarga na orzeczenie referendarza sądowego.....	163
Rozdział VI	
Postępowanie w sprawach gospodarczych.....	169
1. Sądy, sprawy i postępowania gospodarcze oraz zakres zastosowania postępowania gospodarczego.....	169
2. Możliwość rozpoznania sprawy w zwykłym procesie.....	172
3. Odrębności w postępowaniu dowodowym	174
3.1. Twierdzenia i dowody w pozwie i odpowiedzi na pozw	174
3.2. Umowa dowodowa	176

3.3. Dokument.....	180
3.4. Dowód z zeznań świadków.....	182
4. Pozostałe odrębności postępowania gospodarczego.....	182
4.1. Adres poczty elektronicznej.....	182
4.2. Przekazanie sprawy.....	183
4.3. Roszczenia w toku postępowania.....	184
4.4. Obciążenie kosztami procesu.....	186
4.5. Odpowiednie zastosowanie przepisów.....	187

Rozdział VII

Inne postępowania odrębne	189
1. Postępowanie uproszczone	189
1.1. Zakres postępowania uproszczonego.....	193
1.2. Odrębności postępowania uproszczonego	195
1.3. Pozostałe kwestie.....	198
2. Postępowanie w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych.....	200
2.1. Znowelizowane przepisy	200
2.2. Sprawy z zakresu prawa pracy – wyjaśnienia przyjęte przez ustawodawcę.....	203
2.3. Sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych – wyjaśnienia przyjęte przez ustawodawcę.....	204
3. Elektroniczne postępowanie upominawcze	206
3.1. Zmiany przepisów.....	206
3.2. Wyjaśnienia ustawodawcy	208
4. Postępowanie nakazowe i postępowanie upominawcze.....	211
4.1. Zmiany przepisów.....	211
4.2. Wyjaśnienia ustawodawcy	215

Rozdział VIII

Zmiany mające na celu usprawnienie postępowania	219
1. Zasady rejestracji czynności sądu	219
2. Właściwość sądu.....	221
2.1. Badanie właściwości miejscowej	221
2.2. Właściwość rzeczowa sądu okręgowego	222
2.3. Właściwość miejscowa sądu	223
2.4. Właściwość wyłączna	226

2.5. Szczególna właściwość miejscowa i rzeczowa sądu.....	227
3. Skład sądu na posiedzeniu	230
4. Kompetencje referendarza sądowego	232
5. Rzecznicy konsumentów	235
6. Komunikacja sądu ze stronami	235
6.1. Pouczenia dla stron	235
6.2. Wskazówki sędziego dla stron.....	236
6.3. Uprzedzanie o podstawie prawnej.....	237
6.4. Wskazówki a bezstronność.....	239
7. Interwencja uboczna	243
8. Koszty procesu	245
8.1. Dodatkowa możliwość obciążenia kosztami procesu....	245
8.2. Odsetki od kosztów procesu	246
9. Formularze sądowe	248
10. Następstwa nieopłacenia oświadczenia o rozszerzeniu powództwa.....	249
11. Doręczenia.....	251
11.1. Doręczenia wyłącznie elektroniczne między pełnomocnikami	251
11.2. Pozostałe zmiany w doręczeniach.....	253
11.3. Doręczanie pism sądowych bezpośrednio stronom.....	256
11.4. Pewne doręczenie pierwszego pisma w sprawie.....	257
11.5. Doręczanie pism sądowych podmiotom wpisanym do KRS i CEIDG	259
12. Wydawanie postanowień.....	260
13. Wysłuchanie stron.....	263
14. Publiczna dostępność posiedzeń	264
15. Sygnalizacja uchybień	265
16. Umorzenie postępowania.....	266
17. Należności mediatora.....	268
18. Postępowanie pojednawcze.....	270
19. Wymagania co do treści pozwu i innych pism procesowych	271
20. Zarzut potrącenia	275
21. Ocena sędziowska.....	278
22. Uzasadnianie postanowień wпадkowych.....	279
23. Postępowanie zabezpieczające.....	284

23.1. Tryb rozstrzygania o zabezpieczeniu.....	284
23.2. Doręczanie postanowień dotyczących zabezpieczenia.....	286
23.3. Rozpoznawanie zażalenia.....	288
24. Doręczanie postanowień w postępowaniu o nadanie klauzuli wykonalności.....	289
25. Postępowanie grupowe	291
25.1. Postępowanie przygotowawcze w postępowaniu grupowym.....	293
25.2. Wyrok w postępowaniu grupowym	293
25.3. Pozostałe zmiany w postępowaniu grupowym.....	294

Rozdział IX

Przepisy wprowadzające i przejściowe	295
---	------------

Rozdział X

Pozostałe zmiany Kodeksu postępowania cywilnego	299
1. Ustawa z 5.08.2015 r. o zmianie ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów oraz niektórych innych ustaw.....	299
2. Ustawa z 26.01.2018 r. o zmianie ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym oraz niektórych innych ustaw	300
3. Ustawa z 6.12.2018 r. o Krajowym Rejestrze Zadłużonych.....	302
4. Ustawa z 16.05.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks pracy oraz niektórych innych ustaw.....	302
5. Ustawa z 16.05.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz ustawy – Kodeks postępowania cywilnego	304
6. Ustawa z 31.07.2019 r. o zmianie niektórych ustaw w celu ograniczenia obciążeń regulacyjnych.....	305
7. Ustawa z 19.07.2019 r. o zmianie niektórych ustaw w celu ograniczenia zatorów płatniczych.....	307
8. Ustawa z 19.07.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks spółek handlowych oraz niektórych innych ustaw	308
9. Ustawa z 30.08.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks spółek handlowych oraz niektórych innych ustaw.....	309

10. Ustawa z 30.08.2019 r. o zmianie ustawy – Prawo upadłościowe oraz niektórych innych ustaw.....	309
11. Ustawa z 19.07.2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych	310
12. Ustawa z 11.09.2019 r. o zmianie ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji oraz niektórych innych ustaw.....	311
13. Ustawa z 16.10.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz ustawy – Kodeks postępowania cywilnego	312
14. Ustawa z 16.10.2019 r. o zmianie ustawy o ofercie publicznej i warunkach wprowadzania instrumentów finansowych do zorganizowanego systemu obrotu oraz o spółkach publicznych oraz niektórych innych ustaw	313
15. Ustawa z 13.02.2020 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw....	314
16. Ustawa z 9.01.2020 r. o zmianie ustawy o transporcie kolejowym oraz niektórych innych ustaw	318

Rozdział XI

Koszty sądowe.....	319
1. Cele projektowanej nowelizacji	319
2. Urealnienie opłat sądowych.....	320
3. Rozszerzenie powództwa	322
4. Przekazanie sprawy innemu sądowi.....	323
5. Zwolnienie osoby fizycznej od kosztów sądowych	323
6. Opłata manipulacyjna	324
7. Granice opłat.....	326
8. Opłata od wydania tytułu wykonawczego	327
9. Koszty tłumaczeń i doręczeń	327
10. Opłaty od pozwu oczywiście bezzasadnego.....	328
11. Stawka 100 zł	329
12. Opłaty od pozwu	329
13. Opłata częściowa	331
14. Opłaty w sprawach z zakresu prawa pracy oraz w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych.....	333
15. Opłaty od wniosków o zabezpieczenie roszczenia	334
16. Opłata od wniosku o uzasadnienie orzeczenia.....	336

17. Opłaty kancelaryjne	340
18. Ograniczenie zwrotów opłat sądowych	341
19. Opłaty w sprawach gospodarczych	343
20. Wezwanie świadka	343
21. Opłaty w sprawach o ochronę własności intelektualnej	345
22. Ujednolicenie opłat w postępowaniach przed sądem ochrony konkurencji i konsumentów	346
23. Zwalnianie podmiotów zorganizowanych od kosztów sądowych	348
24. Należności świadków, biegłych, tłumaczy i stron w postępowaniu cywilnym	349
Zakończenie	351
Bibliografia	353
Orzecznictwo	369
Akty prawne i dokumenty z procesu legislacyjnego	371

WYKAZ SKRÓTÓW

Akty prawne

k.c.	– ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2019 r. poz. 1145 ze zm.)
k.k.	– ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2019 r. poz. 1950 ze zm.)
Konstytucja RP	– Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.)
k.p.	– ustawa z 26.06.1974 r. – Kodeks pracy (Dz.U. z 2019 r. poz. 1040 ze zm.)
k.p.a.	– ustawa z 14.06.1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U. z 2020 r. poz. 256 ze zm.)
k.p.c.	– ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2019 r. poz. 1460 ze zm.)
k.p.k.	– ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2020 r. poz. 30 ze zm.)
k.s.h.	– ustawa z 15.09.2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz.U. z 2019 r. poz. 505 ze zm.)
nowelizacja z 4.07.2019 r.	– ustawa z 4.07.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1469 ze zm.)
p.u.s.p.	– ustawa z 27.07.2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2020 r. poz. 365 ze zm.)
u.d.r.p.g.	– ustawa z 17.12.2009 r. o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym (Dz.U. z 2020 r. poz. 446)
u.k.s.c.	– ustawa z 28.07.2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. z 2020 r. poz. 755 ze zm.)

- uzasadnienie projektu nowelizacji z 4.07.2019 r.
- uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, VIII kadencja, druk sejm. nr 3137, <http://orka.sejm.gov.pl/Druki8ka.nsf/0/166CCC44490F3965C1258384003CD40A/%24File/3137-uzas.pdf> (dostęp: 14.04.2020 r.)

Publikatory orzecnictwa i czasopisma

M.Prawn.	- Monitor Prawniczy
OSNC	- Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna
OTK	- Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
OTK-A	- Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego, Seria A
PPC	- Polski Proces Cywilny
PS	- Przegląd Sądowy
PUG	- Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego

WSTĘP

Ustawą z 4.07.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw¹ wprowadzono do ustawy procesowej szereg zmian odnoszących się do przygotowania sprawy do rozpoznania, przeciwdziałania nadużyciu prawa procesowego, dowodów, uzasadniania wyroków, postępowań odwoławczych, przywrócenego postępowania w sprawach gospodarczych, obejmujących inne postępowania odrębne czy też zmiany mające – w założeniu ustawodawcy – na celu usprawnienie postępowania. Nowelizacją tą objęto również ustawę z 28.07.2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych², wprowadzając do niej liczne nowe rozwiązania. Niezależnie od kilkunastu równoległych zmian Kodeksu postępowania cywilnego³ również sama

¹ Dz.U. poz. 1469 ze zm.

² Dz.U. z 2020 r. poz. 755 ze zm.

³ Lista nowelizacji obejmuje następujące ustawy: z 5.08.2015 r. o zmianie ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1634); z 26.01.2018 r. o zmianie ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 398 ze zm.); z 6.12.2018 r. o Krajowym Rejestrze Zadłużonych (Dz.U. z 2019 r. poz. 55 ze zm.); z 16.05.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks pracy oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1043); z 16.05.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. poz. 1146); z 19.07.2019 r. o zmianie niektórych ustaw w celu ograniczenia zatorów płatniczych (Dz.U. poz. 1649); z 19.07.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks spółek handlowych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1655 ze zm.); z 31.07.2019 r. o zmianie niektórych ustaw w celu ograniczenia obciążeń regulacyjnych (Dz.U. poz. 1495 ze zm.); z 30.08.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks spółek handlowych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1798 ze zm.); z 30.08.2019 r. o zmianie ustawy – Prawo upadłościowe oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1802 ze zm.); z 19.07.2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych (Dz.U. poz. 1818); z 11.09.2019 r. o zmianie ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji oraz niektórych innych

nowelizacja z 4.07.2019 r. doczekała się modyfikacji dokonanej ustawą z 16.10.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw⁴. Zmieniona ustawa o kosztach sądowych w sprawach cywilnych także doczekała się już kilku kolejnych nowych modyfikacji⁵.

Niniejsze opracowanie obejmuje wybrane istotne zagadnienia, które zostały również uwypuklone przez projektodawcę nowelizacji z 4.07.2019 r., stanowiąc próbę ich przydatnego dla praktyki ujęcia z uwzględnieniem wykładni literalnej i wykładni celowościowej wynikającej z projektu powołanej ustawy zmieniającej, tej drugiej zwłaszcza przy uregulowaniach stanowiących zupełne *novum* w polskiej procedurze cywilnej⁶. Publikacja obejmuje także dalsze zmiany legislacyjne procedury cywilnej oraz niektóre najnowsze zmiany ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych.

ustaw (Dz.U. poz. 2070 ze zm.); z 16.10.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. poz. 2128); z 16.10.2019 r. o zmianie ustawy o ofercie publicznej i warunkach wprowadzania instrumentów finansowych do zorganizowanego systemu obrotu oraz o spółkach publicznych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 2217 ze zm.); z 13.02.2020 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 288); z 9.01.2020 r. o zmianie ustawy o transporcie kolejowym oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 462).

⁴ Dz.U. poz. 2089.

⁵ Ustawa z 26.01.2018 r. o zmianie ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym oraz niektórych innych ustaw; ustawa z 16.05.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks pracy oraz niektórych innych ustaw; ustawa z 4.07.2019 r. o zmianie ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1553 ze zm.); ustawa z 19.07.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks spółek handlowych oraz niektórych innych ustaw; ustawa z 30.08.2019 r. o zmianie ustawy – Prawo upadłościowe oraz niektórych innych ustaw; ustawa z 30.08.2019 r. o zmianie ustawy o wspieraniu rozwoju usług i sieci telekomunikacyjnych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1815); ustawa z 11.09.2019 r. – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo zamówień publicznych (Dz.U. poz. 2020); ustawa z 13.02.2020 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw.

⁶ Wpływa to również na układ przyjęty w znacznej części niniejszej publikacji oraz liczne odwołania do uzasadnienia projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, VIII kadencja, druk sejm. nr 3137, <http://orka.sejm.gov.pl/Druki8ka.nsf/0/166CCC44490F3965C1258384003CD40A/%24File/3137-uzas.pdf> (dostęp: 14.04.2020 r.), stanowiące cenne wyjaśnienia praktyczne.

Rozdział I

PRZYGOTOWANIE SPRAWY DO ROZPOZNANIA

1. Czynności stron i sądu służące przygotowaniu rozstrzygnięcia

W uzasadnieniu projektu nowelizacji z 4.07.2019 r. przyjęto, że efektywne prowadzenie postępowania sądowego wymaga jego zaplanowania. Czynności stron i sądu służące przygotowaniu rozstrzygnięcia określono jako organizację postępowania. Uznano, iż organizacji postępowania oraz czynnościom polegającym na zbieraniu materiału procesowego powinno służyć postępowanie przygotowawcze. Negatywnym efektem ogromnego wpływu spraw cywilnych ma zapobiec organizacja postępowania przed sądem oparta na następujących założeniach: postępowanie sądowe podlega planowaniu, podstawą planu jest znajomość stanowisk wszystkich stron, rozprawa jest prowadzona tylko w razie rzeczywistej potrzeby. Postępowanie sądu nie może pozostać jak dotychczas pozostawione przypadkowi, a sąd i strony powinny odpowiednio wcześniej wiedzieć, które czynności spośród żądanych przez strony będą prowadzone oraz gdzie i kiedy to nastąpi¹.

Uporządkowanie wstępnej fazy postępowania sądowego z pewnością przyświecało nowelizacji z 4.07.2019 r. Zgodzić się także należy, że dostrzegalny jest wzrost wpływu spraw cywilnych w sądach, co uzasadnia

¹ Uzasadnienie projektu nowelizacji z 4.07.2019 r., s. 3–4.

poszukiwanie rozwiązań, które miałyby usprawnić postępowanie sądu. Niemniej jednak sam wpływ dużej liczby spraw cywilnych to nie jedyny czynnik, który powoduje opóźnienia w rozpoznawaniu spraw; innymi czynnikami są chociażby: rozdział spraw, braki kadrowe, dążenie do rozpoznania szeregu – niekiedy – zbędnych wniosków składanych przez strony, aby ustrzec się od licznych konsekwencji w razie ich nierozstrzygnięcia, mnożenie pism procesowych, brak należytej współpracy stron z sądem.

Odnosząc się do przeprowadzenia rozprawy w razie rzeczywistej potrzeby, nie można jednak pomijać, że – o ile jej przeprowadzenie w licznych przypadkach nie jest konieczne – strona, która nie będzie się czuła wysłuchana, z dużym prawdopodobieństwem będzie kwestionować rozstrzygnięcie przez sąd sporu poddanego pod osąd, co wpłynąć może na poziom zaufania do wymiaru sprawiedliwości.

Projektodawca założył, że prawidłowa organizacja postępowania cywilnego, prowadząca do rozpoznania sprawy na jednym terminie posiedzenia, polega na zaplanowaniu kolejności czynności procesowych sądu i stron, a w szczególności kolejności przeprowadzenia dowodów. Sąd musi znać zakres postępowania dowodowego, który można ustalić dopiero po eliminacji dowodów zbędnych, w szczególności zgłaszanych w celu ustalenia faktów bezspornych. Do prawidłowego zaplanowania postępowania (rozprawy) sąd musi znać żądania, twierdzenia o faktach i wnioski dowodowe pochodzące od wszystkich stron, a podejmowanie postępowania w sprawie ze znajomością stanowiska tylko jednej ze stron jest bezcelowe. Stąd wynika konieczność zobowiązania pozwanego do złożenia odpowiedzi na pozew. Znajomość żądań i twierdzeń stron pozwala na dobór właściwego trybu rozwiązania sporu, który doprowadził strony do sądu, a rozwiązanie to nie musi koniecznie polegać na rozpoznaniu i władczym rozstrzygnięciu sprawy; alternatywą jest zawarcie ugody. Wydanie rozstrzygnięcia nie zawsze musi być wynikiem ustnej rozprawy. Zbędne są rozprawy, które sprowadzają się do podtrzymania stanowisk przedstawionych w pismach procesowych, a postępowanie dowodowe ogranicza się do przeczytania przez sędziego dokumentów. Jeżeli w ostateczności do rozprawy dojdzie, to powinna się ona odbyć

na jednym terminie posiedzenia, ewentualnie na kilku terminach następujących zaraz po sobie, bez wielomiesięcznych odstępów².

Powyższe założenia wydają się wynikać z kierowania się wyidealizowanym sposobem procedowania, który jest możliwy przy założeniu, że w wszystkie strony będą reprezentowane przez intensywnie działających pełnomocników. To formalne podejście może przyczynić się do sprawnego rozpoznania sprawy nieskomplikowanej, ale w sprawach skomplikowanych, w których z różnych przyczyn pojawi się konieczność modyfikacji sposobu rozpoznawania sprawy, zaproponowane rozwiązania mogą okazać się nieefektywne i skłaniać do ponownego organizowania postępowania, co może z kolei postępowanie wydłużyć. Ustawodawca przewidział z góry możliwości modyfikacji planu rozprawy, co także może być czasochłonne i w razie kolizji terminów skutkować wydłużeniem postępowania. Ugodowe zakończenie sprawy jest jak najbardziej celowe, ale pamiętać należy, że skonfliktowane strony mają możliwość porozumienia się przed skierowaniem sprawy do rozpoznania przez sąd. Cel w postaci rozpoznania sprawy na jednym terminie, ewentualnie na kilku terminach następujących po sobie bez wielomiesięcznych odstępów, wymaga nie tylko zmiany procedury, ale zniwelowania braków kadrowych czy zracjonalizowanego przydziału spraw. Pozytywnie można ocenić w tym miejscu zdyscyplinowanie do złożenia odpowiedzi na pozew, gdyż może to sprzyjać sprawności rozpoznania sprawy.

2. Odpowiedź na pozew

Modyfikacje odnoszące się do odpowiedzi na pozew zostały ujęte w kilku przepisach. Zgodnie z art. 205¹ k.p.c. przewodniczący zarządza doręczenie pozwu pozwanemu i wzywa go do złożenia odpowiedzi na pozew w wyznaczonym terminie nie krótszym niż dwa tygodnie, a o zarządzeniu doręczenia pozwu zawiadamia się powoda (§ 1); przewodniczący zarządza zwrot odpowiedzi na pozew złożonej z uchybieniem terminu (§ 2). Kolejno według art. 205² § 1 k.p.c. równocześnie z doręczeniem

² Uzasadnienie projektu nowelizacji z 4.07.2019 r., s. 4.

pism, o których mowa w art. 205¹ § 1 k.p.c. – tj. odpisu pozwu i wezwania do złożenia odpowiedzi na pozew z pouczeniem o wyznaczonym terminie – poucza się strony o możliwości rozwiązania sporu w drodze ugody zawartej przed sądem lub mediatorem (pkt 1), obowiązku udziału w posiedzeniu przygotowawczym i przedstawienia wszystkich twierdzeń i dowodów na tym posiedzeniu (pkt 2), skutkach niedopełnienia obowiązków, o których mowa w pkt 2, w szczególności możliwości wydania przez sąd wyroku zaocznego na posiedzeniu niejawnym i warunkach jego wykonalności, obciążenia kosztami postępowania, a także możliwości umorzenia postępowania oraz pominięcia spóźnionych twierdzeń i dowodów (pkt 3), możliwości ustanowienia pełnomocnika procesowego oraz o tym, że zastępstwo adwokata, radcy prawnego lub rzecznika patentowego nie jest obowiązkowe (pkt 4), obowiązku złożenia pisma przygotowawczego na zarządzenie przewodniczącego, wymogach co do jego treści i skutkach ich niedochowania (pkt 5), zwrocie pisma przygotowawczego złożonego bez zarządzenia przewodniczącego (pkt 6). W § 2 przewidziano zasadę, że pozwanego poucza się także o czynnościach procesowych, które może lub powinien podjąć, jeśli nie uznaje żądania pozwu w całości lub części, w szczególności obowiązku złożenia odpowiedzi na pozew, w tym obowiązujących w tym zakresie wymaganiach co do terminu i formy. Wedle § 3 pouczenia, o których mowa w § 1 i 2, doręcza się bezpośrednio stronie, z wyjątkiem strony, o której mowa w art. 1135⁵ § 1, tj. strony, która nie ma miejsca zamieszkania lub zwykłego pobytu albo siedziby w Rzeczypospolitej Polskiej lub w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej, a nie ustanowiła pełnomocnika do prowadzenia sprawy zamieszkałego w Rzeczypospolitej Polskiej, a ponadto nie doręcza się ich Prokuratorii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej ani pełnomocnikowi, który jest adwokatem, radcą prawnym lub rzecznikiem patentowym. Powyższe pouczenia powinny być dla stron zrozumiałe, czego wymaga zaufanie obywatela do stanowienia i stosowania prawa³.

³ Zob. wyrok TK z 7.02.2001 r., K 27/00, OTK 2001/2, poz. 29. Por. też m.in. postanowienia SN: z 19.09.2017 r., II UZ 48/17, LEX nr 2390736; z 21.07.2011 r., V CZ 40/11, LEX nr 1147810.

Zgodnie z art. 511² k.p.c. wniesienie odpowiedzi na wniosek o wszczęcie postępowania jest obowiązkowe tylko wtedy, gdy przewodniczący tak zarządzi (§ 1), a posiedzenie przygotowawcze można wyznaczyć niezależnie od wniesienia odpowiedzi na wniosek (§ 2).

W założeniu projektodawcy złożenie pozwu i odpowiedzi na pozew, tj. sytuacja, w której przed jakimkolwiek posiedzeniem w sądzie znajdują się co najmniej dwa dokumenty obrazujące stanowiska stron, umożliwi sądowi wstępną orientację co do przedmiotu sporu i jego podstaw faktycznych, a także rozpoznanie bazy prawnej niezbędnej do jego rozstrzygnięcia. Efektywne zarządzanie sprawą wymaga rozpoznania stanowisk stron, tj. żądania powoda oraz obrony pozwanego (w tym sprecyzowania twierdzeń: co jest między stronami sporne, a co można przyjąć za uzgodnione), zebrania materiału dowodowego według dyspozycji stron (w tym danych świadków i wiadomości o miejscu położenia dokumentów) oraz ustalenia ze stronami planu procedowania w sprawie (w tym porządku czynności dowodowych). W ten sposób powinien powstać plan działania sądu, który w przypadku skierowania sprawy na rozprawę będzie tworzyć plan rozprawy, która ma stanowić kulminację postępowania sądu w sprawie. Aby rozprawa była dobrze przygotowana, konieczne jest prawidłowe zaplanowanie czynności sądu w danej sprawie i w tym celu wniesienie odpowiedzi na pozew powinno stać się procesowym obowiązkiem strony pozwanej⁴.

Termin udzielony stronie pozwanej do złożenia odpowiedzi na pozew musi być uzależniony od wynikającej z pozwu objętości i stopnia skomplikowania konkretnej sprawy, z zagwarantowaniem ustawowego minimum wynoszącego dwa tygodnie. Termin ten jest objęty art. 166 k.p.c., zatem przewodniczący może z ważnej przyczyny przedłużyć lub skrócić termin sądowy na wniosek zgłoszony przed upływem terminu, nawet bez wysłuchania strony przeciwnej⁵.

Niezłożenie odpowiedzi na pozew w przepisany terminie powinno skutkować uznaniem za przyznane przez pozwanego twierdzeń co do

⁴ Uzasadnienie projektu nowelizacji z 4.07.2019 r., s. 5.

⁵ Uzasadnienie projektu nowelizacji z 4.07.2019 r., s. 5.

faktów przytoczonych w pozwie (art. 230 w związku z art. 229 k.p.c.) i na tej podstawie sąd będzie mógł wydać wyrok zaoczny na posiedzeniu niejawnym⁶, ponieważ zgodnie z art. 339 § 1 k.p.c. sąd może (jest uprawniony) wydać wyrok zaoczny na posiedzeniu niejawnym, gdy pozwany w wyznaczonym terminie nie złożył odpowiedzi na pozw. Swoboda decyzyjna sądu została dopełniona w art. 339 § 2 k.p.c., ponieważ w przypadku, o którym mowa w § 1 tego przepisu, przyjmuje się za prawdziwe twierdzenia powoda o faktach zawarte w pozwie lub pismach procesowych doręczonych pozwanemu przed posiedzeniem, chyba że budzą one uzasadnione wątpliwości albo zostały przytoczone w celu obejścia prawa.

Ze względu na wagę pouczeń udzielanych w tym momencie stronom doręcza się je bezpośrednio stronom, nawet gdy są reprezentowane przez pełnomocnika, z wyjątkiem określonym w art. 1135⁵ § 1 k.p.c. Ustawodawca uznał, że brak jest potrzeby doręczania tych pouczeń pełnomocnikom zawodowym⁷. Jego zdaniem również usprawni to postępowanie, przy czym zasadnicze prawo obywatela do sądu nie może być utożsamiane z prawem do rozprawy, skoro sąd proceduje w różnych formach, a przejawem jego służebnej wobec obywateli działalności jest wybór takiego sposobu załatwienia sprawy, który będzie najbardziej efektywny, a nie pozbawi stron możliwości obrony ich praw⁸. Efektywność ta może jednak być odmiennie rozumiana przez sąd i przez strony (czy ich pełnomocników), a ponadto sama efektywność nie może być przyczyną rozpoznania sprawy w sposób, który pozbawiłby stronę prawa do obrony w konkretnej sytuacji procesowej, bez apriorycznego założenia, że tak właśnie w wyniku zastosowania omawianej regulacji nie może się stać. Pozbawienie strony możliwości obrony jej praw polega na tym, że strona na skutek wadliwości procesowych sądu lub strony przeciwnej nie brała udziału w całym postępowaniu lub jego znacznej części, jeżeli skutki tych wadliwości nie mogły być usunięte na następnych rozprawach przed wydaniem wyroku w danej instancji, a ocena

⁶ Uzasadnienie projektu nowelizacji z 4.07.2019 r., s. 6.

⁷ Uzasadnienie projektu nowelizacji z 4.07.2019 r., s. 6.

⁸ Uzasadnienie projektu nowelizacji z 4.07.2019 r., s. 6.

zaistnienia takiej sytuacji procesowej dokonywana być powinna w kontekście konkretnych okoliczności sprawy⁹.

Wobec charakteru postępowań nieprocesowych instytucja obligatoryjnej odpowiedzi na wniosek ma być co do zasady w nich zbędna, a jej złożenie jest obligatoryjne tylko w razie zarządzenia przewodniczącego, który ma się kierować oceną co do potrzeby poznania stanowisk innych uczestników, opartą na całokształcie okoliczności sprawy¹⁰. Przy założeniu, że wniosek wszczynający postępowanie będzie spójny i nie będzie budził wątpliwości, do czego z założenia dąży wnioskodawca czy jego pełnomocnik, obligatoryjne złożenie odpowiedzi na wniosek może być sytuacją rzadką, a mimo charakteru postępowań nieprocesowych wiele z nich cechuje się spornością, uczestnicy są często w różnym stopniu zainteresowani w wyniku postępowania lub interesy ich są sprzeczne.

3. Pisma przygotowawcze

Według nowego brzmienia art. 127 k.p.c. w piśmie procesowym mającym na celu przygotowanie sprawy do rozstrzygnięcia (pismo przygotowawcze) strona powinna zwięźle podać stan sprawy, wyszczególnić, które fakty przyznaje, a którym zaprzecza, oraz wypowiedzieć się co do twierdzeń i dowodów zgłoszonych przez stronę przeciwną (§ 1); w piśmie przygotowawczym strona może także wskazać podstawy prawne swoich żądań lub wniosków (§ 2). Zgodnie z art. 205² § 1 pkt 5 i 6 k.p.c. równocześnie z doręczeniem pism, o których mowa w art. 205¹ § 1 k.p.c., poucza się strony o obowiązku złożenia pisma przygotowawczego na zarządzenie przewodniczącego, wymogach co do jego treści i skutkach ich niedochowania oraz zwrocie pisma przygotowawczego złożonego bez zarządzenia przewodniczącego (z zastrzeżeniem § 3). Jak stanowi art. 205³ k.p.c., w uzasadnionych przypadkach, w szczególności w sprawach zawiłych lub obrachunkowych, przewodniczący może zarządzić wymianę przez strony pism przygotowawczych, oznaczając porządek

⁹ Postanowienie SN z 26.04.2018 r., IV CSK 590/17, LEX nr 2498003, z odwołaniem się do wyroku SN z 1.03.2017 r., IV CSK 350/16, LEX nr 2329028.

¹⁰ Uzasadnienie projektu nowelizacji z 4.07.2019 r., s. 6.

składania pism, terminy, w których pisma należy złożyć, i okoliczności, które mają być wyjaśnione (§ 1); przewodniczący może zobowiązać stronę, by w piśmie przygotowawczym podała wszystkie twierdzenia i dowody istotne dla rozstrzygnięcia sprawy pod rygorem utraty prawa do ich powoływania w toku dalszego postępowania; w takim przypadku twierdzenia i dowody zgłoszone z naruszeniem tego obowiązku podlegają pominięciu, chyba że strona uprawdopodobni, że ich powołanie w piśmie przygotowawczym nie było możliwe albo że potrzeba ich powołania wynika później (§ 2). Późniejsze wyznaczenie posiedzenia przygotowawczego nie powoduje otwarcia terminu do zgłaszania nowych twierdzeń i dowodów (§ 3). Stronę zastępowaną przez adwokata, radcę prawnego, rzecznika patentowego lub Prokuratorię Generalną Rzeczypospolitej Polskiej przewodniczący może zobowiązać do wskazania w piśmie przygotowawczym także podstaw prawnych jej żądań i wniosków, w miarę potrzeby ograniczając zakres tego wskazania (§ 4). Przewodniczący zarządza zwrot pisma przygotowawczego złożonego z uchybieniem terminu albo bez zarządzenia (§ 5).

Zdaniem ustawodawcy, jeżeli materiał przedstawiony w pozwie i odpowiedzi na pozew okaże się niewystarczający do rozstrzygnięcia, przewodniczący ma możliwość uzupełnienia go w drodze zarządzenia wymiany pism przygotowawczych. Ocena takiej potrzeby powinna zostać dokonana przez przewodniczącego jako organ przygotowujący sprawę do rozpoznania w oparciu o ogólny wymóg zasadności, zapobiegający nadużywaniu tej instytucji, a zatem szeroko – z uwzględnieniem zasady kontrydiktoryjności oraz równości stron. Wymianę pism przygotowawczych można zarządzić nie tylko we wstępnej fazie postępowania, lecz także w jego dalszym toku. Zarządzając wymianę pism przygotowawczych, przewodniczący powinien oznaczyć porządek (kolejność) składania pism i terminy do ich złożenia, a zwłaszcza okoliczności natury faktycznej lub prawnej, które strony mają w tych pismach szerzej wyjaśnić. Negatywnym skutkiem dla strony jest zwrot pisma przygotowawczego, ale złożonego z uchybieniem terminu albo bez zarządzenia, co ogranicza podstawy zwrotu. Strona powinna jednak pamiętać o innych skutkach, w tym o utracie możliwości przedstawienia argumentacji przed sądem w danym zakresie. Uszczegółowieniu uległy elementy konstrukcyjne instytucji pisma przygotowawczego, zwłaszcza wymóg określenia sta-

nowiska strony co do faktów przedstawionych przez stronę przeciwną poprzez odniesienie się do każdego faktu indywidualnie. Zmieniona została również istota instytucji pisma przygotowawczego – uprzednio w celu przygotowania rozprawy, a obecnie w celu przygotowania sprawy do rozstrzygnięcia¹¹.

4. Posiedzenie przygotowawcze

Posiedzenie przygotowawcze normowane jest w szczególności przez art. 205² § 1 pkt 2 i 3, art. 205⁴–205⁸ i art. 511² § 2 k.p.c. Jak podał projektodawca, po złożeniu odpowiedzi na pozew sędzia ma poznać stanowiska powoda i pozwanego, na tej podstawie wybierając właściwy sposób postępowania w sprawie. W zamiarze ustawodawcy zasadniczą instytucją postępowania przygotowawczego jest posiedzenie przygotowawcze, którego przeprowadzenie jest co do zasady obligatoryjne, ale jednak warunkowe, co słusznie umożliwia podjęcie innej decyzji przez przewodniczącego. Mianowicie w sprawach, w których będzie wiadome, że przeprowadzenie posiedzenia przygotowawczego nie przyczyni się do sprawniejszego rozpoznania sprawy, przewodniczący może (w założeniu wyrażonym w uzasadnieniu projektu nowelizacji z 4.07.2020 r. powinien od razu, co jednak ograniczałoby swobodę decyzyjną przewodniczącego) nadać sprawie inny właściwy bieg, w szczególności skierować ją do rozpoznania, także na rozprawie. Projektodawca podał również inne możliwości, w tym skierowanie na posiedzenie niejawne w celu wydania potrzebnego postanowienia (np. o przekazaniu sprawy, o odrzuceniu pozwu, o zawieszeniu postępowania), nakazu zapłaty albo wyroku na podstawie art. 148¹ § 1 k.p.c. O przeprowadzeniu albo nieprzeprowadzeniu posiedzenia przygotowawczego nie muszą decydować sformalizowane przesłanki, a przewodniczący powinien nadać bieg sprawie, uwzględniając wszelkie okoliczności, które mogą zdeterminować sprawność postępowania. Ustawodawca w art. 205⁴ § 3 k.p.c. posłużył się sformułowaniem „jeżeli okoliczności sprawy wskazują”, co prowadzi do prawie nieograniczonej swobody przewodniczącego. Projektodawca wśród okoliczności uzasadniających ocenę przewodniczącego wskazał

¹¹ Uzasadnienie projektu nowelizacji z 4.07.2019 r., s. 8.

na wąski zakres możliwego rozstrzygnięcia, niewielką liczbę zgłoszonych dowodów lub czynności do przeprowadzenia, a także zasygnalizował warunki techniczno-organizacyjne sądu, w szczególności aktualne obciążenie¹². Tym sposobem przyjęte rozwiązania mają szansę zapewnić – przy prawidłowej ocenie przez przewodniczącego – poszanowanie praw stron przy jednoczesnym usprawnieniu postępowania.

Ustawodawca traktuje posiedzenie przygotowawcze jako specyficzne posiedzenie sądowe, które odbywa się według przepisów o posiedzeniu niejawnym (art. 205⁵ § 2 k.p.c.). Przyjęto, że jest ono odformalizowane, a ponadto w uzasadnieniu projektu zasugerowano, aby jego miejscem nie była sala rozpraw (może nim być zatem np. sala konferencyjna w razie dostępności takiej w danym sądzie), stwierdzając ogólnikowo, że granicą tego odformalizowania powinno być zachowanie gwarancji i zasad procesowych¹³. Uznano, iż na ewentualne negocjacje ugodowe prowadzone na posiedzeniu przygotowawczym nie powinna wpływać obawa stron, że ich oświadczenia złożone w toku negocjacji wpłyną na późniejsze oceny sądu. Dlatego w celu zapewnienia skuteczności posiedzenia przygotowawczego oświadczeń stron złożonych w ramach prób ugodowego rozwiązania sporu nie zamieszcza się w protokole, a art. 183⁴ § 3 k.p.c., zgodnie z którym bezskuteczne jest powoływanie się w toku postępowania przed sądem lub sądem polubownym na propozycje ugodowe, propozycje wzajemnych ustępstw lub inne oświadczenia składane w postępowaniu mediacyjnym, stosuje się tutaj odpowiednio (art. 205⁸ § 1 zdanie drugie k.p.c.). Protokół z przebiegu posiedzenia przygotowawczego sporządza się pisemnie (art. 205⁸ § 1 zdanie pierwsze k.p.c.). Ponadto przewodniczący ma uprawnienie do odstąpienia od zamieszczenia innych wzmianek w protokole, jeśli może to ułatwić rozpoznanie sporu bez rozprawy (art. 205⁸ § 1 zdanie trzecie k.p.c.). Stanowi to odstępstwo od art. 158 § 1 k.p.c. Co więcej, przebieg posiedzenia przygotowawczego w części obejmującej próbę ugodowego rozwiązania sporu nie podlega utrwaleniu w sposób przewidziany w art. 9¹ k.p.c. (art. 205⁸ § 1 zdanie czwarte k.p.c.), więc wykluczone jest

¹² Uzasadnienie projektu nowelizacji z 4.07.2019 r., s. 10.

¹³ Uzasadnienie projektu nowelizacji z 4.07.2019 r., s. 11.

utrwalanie przebiegu posiedzenia za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk¹⁴.

Zgodnie z art. 205⁶ k.p.c. na posiedzeniu przygotowawczym przewodniczący ustala ze stronami przedmiot sporu i wyjaśnia stanowiska stron, także w zakresie prawnych aspektów sporu (§ 1), ponadto przewodniczący powinien skłaniać strony do pojednania oraz dążyć do ugodowego rozwiązania sporu, w szczególności w drodze mediacji. W tym celu przewodniczący może poszukiwać ze stronami ugodowych sposobów rozwiązania sporu, wspierać je w formułowaniu propozycji ugodowych oraz wskazywać sposoby i skutki rozwiązania sporu, w tym skutki finansowe (§ 2). Zdaniem ustawodawcy dotychczasowe doświadczenia z sali rozpraw pokazały, że strony są niekiedy zupełnie nieprzygotowane do prowadzenia sprawy przed sądem. Na rozprawie okazuje się, iż nie tylko nie znają podstaw prawnych żądań, ale nawet nie są w stanie prawidłowo wyartykułować tych żądań. Powoduje to nieracjonalną stratę czasu rozprawy na aspekty sprawy, które powinny zostać załatwione w ramach przygotowania do rozprawy. Zamierzeniem ustawodawcy było, aby na posiedzeniu przygotowawczym w toku dyskusji sędziego ze stronami i pełnomocnikami przewodniczący określił przedmiot sporu w kategoriach prawnych, tj. podstawę prawną i fakty, a strony sprecyzowały roszczenia oraz zarzuty. Strony mają być wstępnie zaznajomione z prawnymi aspektami konfliktu, co więcej – ze wskazaniem możliwych sposobów zakończenia sporu oraz potencjalnych wyników sposobu wyjścia z konfliktu. Dyskusja ma nie być skrzepowana formalnymi regułami postępowania, a sędzia w toku takiej rozmowy ze stronami, poznając ich nastawienie wobec sposobu rozwiązania sporu, ma ustalić właściwy sposób dalszego postępowania w sprawie. W założeniu ustawodawcy istotne są walory mediacyjne takiego spotkania ze skonfliktowanymi stronami. Sędzia powinien przyjąć na siebie rolę rozjemcy, starając się znaleźć i unaocznic stronom te elementy, które mogą zażegnać konflikt, zarazem tłumiąc i wygaszając zarzewia konfliktu, w tym wskazać drogi porozumienia między stronami, punkty zbieżne i wynikające z tego dla nich korzyści. Przedstawienie stronom wstępnego poglądu w sprawie, m.in. w zakresie ewentualnego wyniku postępowania, ma dopingować strony

¹⁴ Uzasadnienie projektu nowelizacji z 4.07.2019 r., s. 11.

do zawarcia racjonalnego kompromisu, zaś aktywność sędziego na tym etapie będzie uzupełniać czynności mediatorów, przy czym uznano, że przewaga czynności pojednawczych dokonywanych w sądzie polega na tym, iż sędziowie mają powagę urzędu, która może mieć znaczenie dla wczesnego zażegnania sporu¹⁵. Wyrażenie wstępnego poglądu w sprawie może nakłonić strony do porozumienia, do szybszego zakończenia sporu, ale w razie pozostawania przez stronę przy swoim stanowisku, co często jest wynikiem uprzedniej konsultacji z pełnomocnikiem, ocena wpływu takiego rozwiązania legislacyjnego na praktykę może okazać się nietrafna. Niezbędnym warunkiem wyrażenia wstępnego poglądu pozostaje art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, zgodnie z którym każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd¹⁶, a także regulujący prawo do rzetelnego procesu sądowego art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzonej w Rzymie 4.11.1950 r.¹⁷ Bezstronność jest warunkiem koniecznym, z którym należy skonfrontować wyrażenie wstępnego poglądu, zastrzegając – jak się wydaje – jego właśnie wstępny charakter, potencjalną możliwość jego weryfikacji i zmiany w toku postępowania po przeprowadzeniu dowodów. Wyrażenie wstępnego poglądu w sprawie może więc sprowadzać się do ostrożnego ogólnego nakreślenia ram prawnych sporu, uzależnionych zresztą od wyniku postępowania dowodowego. Ustawodawca uznał, że powinno to być wzmocnione zachętami natury finansowej, np. poprzez radykalne obniżenie opłaty w razie powodzenia tak prowadzonych negocjacji. W toku prac legislacyjnych

¹⁵ Uzasadnienie projektu nowelizacji z 4.07.2019 r., s. 11.

¹⁶ Dz.U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 ze zm.

¹⁷ „Każdy ma prawo do sprawiedliwego i publicznego rozpatrzenia jego sprawy w rozsądnym terminie przez niezawisły i bezstronny sąd ustanowiony ustawą przy rozstrzygnięciu o jego prawach i obowiązkach o charakterze cywilnym albo o zasadności każdego oskarżenia w wytoczonej przeciwko niemu sprawie karnej. Postępowanie przed sądem jest jawne, jednak prasa i publiczność mogą być wyłączone z całości lub części rozprawy sądowej ze względów obyczajowych, z uwagi na porządek publiczny lub bezpieczeństwo państwowe w społeczeństwie demokratycznym, gdy wymaga tego dobro małoletnich lub gdy służy to ochronie życia prywatnego stron albo też w okolicznościach szczególnych, w granicach uznanych przez sąd za bezwzględnie konieczne, kiedy jawność mogłaby przynieść szkodę interesom wymiaru sprawiedliwości”; Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.

zasugerowano również, że możliwe jest, aby strony uiszczały tylko część opłaty przed tym etapem w sądzie, a opłata ta będzie zdecydowanie wyższa, jeśli strony nie dojdą do porozumienia i konieczne stanie się wyznaczenie rozprawy¹⁸. Efektem tych rozważań prawodawczych było wprowadzenie art. 13e u.k.s.c. Zgodnie z tym przepisem w sprawach, w których powód przed wytoczeniem powództwa wziął udział w mediacji prowadzonej na podstawie umowy o mediację zgodnie Kodeksem postępowania cywilnego lub podjął próbę rozwiązania sporu przez złożenie wniosku o rozpatrzenie sporu przez właściwy sąd polubowny ustanowiony ustawą w celu rozpatrywania sporów konsumenckich albo wniosku o wszczęcie postępowania w sprawie pozasądowego rozwiązania sporu konsumenckiego, opłata stała lub stosunkowa od pozwu podlega obniżeniu o dwie trzecie, nie więcej jednak niż o 400 zł. Zatem podlega obniżeniu obligatoryjnie, przy czym nie więcej niż o 400 zł, co przy wysokich wartościach przedmiotu sporu może być niezauważalne.

W projekcie nowelizacji z 4.07.2019 r. czytamy, że inicjowanie prób pojednania stron ma stanowić wyzwanie dla sędziów, gdyż wymaga od nich specjalnych umiejętności rozjemczych i pewnej zmiany optyki patrzenia na cel, jakim jest załatwienie sprawy. Wskazano na uzmysłowienie stronom korzyści związanych z polubownym załatwieniem sprawy, ale także zastosowanie odpowiednich technik negocjacyjnych, nastawionych na osiągnięcie zasadniczego rezultatu, tj. uniknięcie długotrwałego procesu, co ma spowodować konieczność szkolenia sędziów w tym kierunku. Niemniej jednak ma to przyczynić się do zapobieżenia zatorom w sądach. Nieraz proces dochodzenia do zgody może być długotrwały i skomplikowany, ale nie należy rezygnować z negocjacji po pierwszym nieudanym spotkaniu ze stronami. Sędzia powinien mieć prawo do elastycznego moderowania przebiegu rozmów ze stronami. Jeśli strony będą skłonne rozmawiać ze sobą na temat zakończenia konfliktu, a sędzia zauważy widoki powodzenia negocjacji, to powinien we właściwej chwili odroczyć posiedzenie. Natomiast czas pomiędzy kolejnymi terminami należy spożytkować na wypracowanie między stronami niezbędnego kompromisu¹⁹. Uznano za istotne, aby sędzia

¹⁸ Uzasadnienie projektu nowelizacji z 4.07.2019 r., s. 11.

¹⁹ Uzasadnienie projektu nowelizacji z 4.07.2019 r., s. 12.

potrafił stronom wskazywać punkty, w których ich stanowiska mogłyby ulec zbliżeniu, aby był aktywny w poszukiwaniu ze stronami tych okoliczności, które zbliżać je będą do polubownego zakończenia sporu, a ponadto aby potrafił łagodzić te elementy sporu, które silnie antagonyzują strony. W ocenie projektodawcy sprawowanie przez sędziów wymiaru sprawiedliwości to nie tylko wydawanie orzeczeń rozstrzygających, ponieważ ze społecznego punktu widzenia bardziej efektywna wydaje się funkcja koncyliacyjna sądów, co zresztą ustawodawca do tej pory silnie akcentuje²⁰. Może zatem okazać się niezbędne wyznaczenie nawet kilku terminów spotkań ze stronami, zanim dojdzie do pojednania czy skierowania sprawy na rozprawę. Nawet gdy strony nie dojdą do porozumienia, wiele zagadnień spornych może w ten sposób zostać wyjaśnionych albo wręcz rozstrzygniętych, co w ostatecznym rozrachunku ma ułatwić procedowanie na rozprawie²¹.

Oceniając takie założenia, należy dostrzec, że podstawową rolą sędziego (sądu) jest wymierzanie sprawiedliwości, rozumiane jako wydawanie władczych rozstrzygnięć, i choć modyfikacja tej roli na rolę mieszaną, tj. z elementami statusu negocjatora, może być pożądana, to jednak wyjątkowo trudne jest zaproponowanie rozwiązania polubownego, które nie przewidywałoby wzajemnych ustępstw, które z kolei mogłyby graniczyć ze stronnictwami. Wartościowanie wzajemnych ustępstw musiałyby być idealne dla każdej ze stron, a ponadto niezmiennie w czasie, oderwane od przemyśleń po wyjściu z posiedzenia i analizie tego posiedzenia ze swoim pełnomocnikiem. Ryzyko jest takie, że właśnie autorytet wymiaru sprawiedliwości może się obniżyć, gdy pojawi się możliwość odmiennego spojrzenia na dany problem/sprawę; skutkiem takich negocjacji może być twierdzenie, że wadliwie doradził sędzia, którego rolą nie jest przecież bycie doradcą.

Założono, że posiedzenie przygotowawcze zazwyczaj będzie inaczej wyglądać w sprawach z udziałem zawodowych pełnomocników oraz w sprawach skomplikowanych – co do tego nie ma wątpliwości, przy czym można założyć, że postępowania bez udziału pełnomocników

²⁰ Uzasadnienie projektu nowelizacji z 4.07.2019 r., s. 12.

²¹ Uzasadnienie projektu nowelizacji z 4.07.2019 r., s. 12.

zawodowych stanowią mniejszość, tym bardziej w społeczeństwie, które się bogaci i zyskuje coraz większą świadomość. W założeniach przyjęto, że w takich sprawach może je poprzedzać wymiana dalszych pism procesowych celem wyjaśnienia pewnych okoliczności sprawy. Konieczne jest jednak, aby precyzyjnie wskazywać stronom problemy, w których mają zająć stanowiska, więc z perspektywy ekonomii procesu celowe może okazać się wyznaczenie od razu posiedzenia przygotowawczego, na którym określone wątpliwości faktyczne czy prawne zostaną wyjaśnione. W takich sprawach sporne problemy bywają jednak analizowane przed wdaniem się w spór, zatem trudno będzie odejść od stanowiska wypracowanego przed procesem. Zdaniem ustawodawcy głównym celem posiedzenia powinno być znalezienie ze stronami kompromisu oraz ugodowego załatwienia sprawy na tym etapie postępowania. W przypadku stron reprezentowanych przez zawodowych pełnomocników oraz ze względu na stopień zawłości w sprawie tym bardziej niezbędne może być umożliwienie stronom przeprowadzenia dłuższych negocjacji. Nieraz wymagać to może sporządzenia pozasądowych opinii, ekspertyz czy analiz, na co potrzeba czasu. Opinie te w sprawach skomplikowanych są często przeprowadzane, a minimalnym oczekiwaniem strony wobec pełnomocnika powinno być to, że zanim sprawa trafi do sądu, ów pełnomocnik gruntownie ją przeanalizuje. W ocenie ustawodawcy, aby niezdecydowanie stron nie przeciągało sprawy w nieskończoność, możliwość ta wymaga ograniczeń czasowych. Jeżeli to okaże się niewystarczające, na zgodny wniosek stron sąd także w tej fazie może zawiesić postępowanie na zasadzie art. 178 k.p.c.²² Z tego względu za zasadne uznano wprowadzenie terminu do przeprowadzenia posiedzenia przygotowawczego. Przy uwzględnieniu pozytywnego efektu zmian wprowadzonych nowelizacją z 4.07.2019 r. wydaje się, że termin dwóch miesięcy wystarcza do zapoznania się ze sprawą i przeprowadzenia posiedzenia przygotowawczego. Zauważono, że przy obecnym stopniu obciążenia sądów i sędziów ryzyko niedotrzymania tego terminu jest jednak na tyle duże, że nie może to rodzić skutków procesowych – termin jest instrukcyjny i odnosi się nie do faktycznego przeprowadzenia posiedzenia, lecz

²² Uzasadnienie projektu nowelizacji z 4.07.2019 r., s. 12. Treść art. 178 k.p.c. może na to pozwalać: „Sąd może również zawiesić postępowanie na zgodny wniosek stron”. Uprawnienia sądu nie ograniczono w tym przepisie etapem postępowania.

do czynności podejmowanych w celu jego przeprowadzenia. Należy go liczyć od złożenia odpowiedzi na pozew, a jeżeli zarządzono wymianę pism przygotowawczych, to od wpływu ostatniego pisma przygotowawczego objętego zarządzeniem, a jeśli odpowiedź lub pismo nie zostały złożone – to od upływu terminu do ich złożenia. W projekcie podano, że zbędne jest dodawanie, iż mowa jest o skutecznym lub prawidłowym złożeniu odpowiedzi lub pisma czy pism, ponieważ pisma wniesione w sposób wadliwy nie wywołują skutków procesowych²³. Jak dostrzeżono, osiągnięcie powyższych celów, tj. konsensualnego rozstrzygnięcia sporu albo zaplanowania jego rozwiązania przed sądem, będzie możliwe tylko przy aktywnym udziale stron, zatem ich stawiennictwo na posiedzenie przygotowawcze musi być obowiązkowe, przy czym w zależności od potrzeby można zobowiązać do stawiennictwa strony wraz z pełnomocnikami albo samych pełnomocników. Celem zapewnienia dopełnienia tego obowiązku wprowadzono następujące sankcje: posiedzenie przygotowawcze ulega odroczeniu tylko w przypadku usprawiedliwionego niestawiennictwa powoda; nieusprawiedliwione niestawiennictwo powoda pociąga za sobą umorzenie postępowania, o ile stawający pozwany nie zażąda prowadzenia postępowania; w takiej sytuacji plan rozprawy sporządza się bez udziału powoda; w przypadku niestawiennictwa pozwanego plan rozprawy sporządza się bez jego udziału, przy czym w przypadku niestawiennictwa nieusprawiedliwionego można go obciążyć kosztami procesu (art. 103 § 3 k.p.c.); w przypadku strony, która stawia się na posiedzenie przygotowawcze, ale nie bierze w nim udziału, np. odmawiając zajęcia stanowiska czy nie odpowiadając na pytania, plan rozprawy sporządza się bez jej udziału, jak również można – fakultatywnie – obciążyć ją kosztami procesu (art. 103 § 3 k.p.c.)²⁴. Sankcje te w projekcie uznano za relatywnie surowe, zwłaszcza w przypadku powoda, ale ma to znaleźć uzasadnienie w kluczowym znaczeniu posiedzenia przygotowawczego dla całego dalszego postępowania, tym bardziej że celem jest zapewnienie stawiennictwa co do zasady tylko na jednym terminie posiedzenia²⁵. Na względzie należy mieć jednak to, że strony powinny mieć możliwość skonsultowania

²³ Uzasadnienie projektu nowelizacji z 4.07.2019 r., s. 12–13.

²⁴ Uzasadnienie projektu nowelizacji z 4.07.2019 r., s. 13.

²⁵ Uzasadnienie projektu nowelizacji z 4.07.2019 r., s. 13.

wyników posiedzenia przygotowawczego ze swoimi pełnomocnikami „w zaciśnięciu kancelarii”. Ustawodawca – akceptując, tak jak w wielu przypadkach, pogląd projektodawcy²⁶ – uznał, że odmienność sankcji stosowanych wobec powoda i pozwanego jest konsekwencją różnicy w ich pozycji procesowej; bardziej surowe wymagania i sankcje należy zastosować wobec powoda jako strony, która przedłożyła sprawę sądowi, i stąd można od niego wymagać konsekwencji w postępowaniu wyrażającej się w oczekiwaniu, że pomoże zaplanować tok postępowania w tej sprawie. Z nieusprawiedliwionego niestawiennictwa powoda należy wnosić, iż po zapoznaniu się ze stanowiskiem pozwanego nie jest zainteresowany dalszym postępowaniem (lub potencjalnie z innych przyczyn może nie być zainteresowany). Konsekwencją tej oceny jest umorzenie postępowania jako bezcelowego. W przypadku gdy niestawiennictwo zostanie usprawiedliwione już po posiedzeniu, sąd będzie obowiązany uchylić postanowienie o umorzeniu i nadać sprawie dalszy właściwy bieg, czyli w praktyce najczęściej wyznaczyć kolejny termin posiedzenia przygotowawczego²⁷. Zastosowanie tej sankcji w przypadku pozwanego byłoby niemożliwe, ponieważ prowadziłoby do wygrania przez niego sprawy. Niestawiennictwo pozwanego skutkuje tylko pominięciem jego udziału przy planowaniu czynności, czyli pogorszeniem jego sytuacji w procesie na przyszłość²⁸. W przypadku zawarcia ugody – jak zasugerowano, w zależności od objętości obejmującego ją dokumentu – można ją wpisać do protokołu posiedzenia przygotowawczego albo zawrzeć w odrębnym dokumencie, który wówczas stanowi załącznik do (nie część) tego protokołu. Nic nie stoi na przeszkodzie przygotowaniu tego dokumentu przez strony²⁹. Takie założenie jest nie tylko organizacyjnie łatwiejsze, ale też zdejmuje z sądu ryzyko stania się doradcą jednej ze stron. Konsekwencją wprowadzenia instytucji posiedzenia przygotowawczego jest zmiana terminu do wytoczenia powództwa wzajemnego, które można wytoczyć nie później niż w odpowiedzi na pozew, a jeżeli jej nie wniesiono – w sprzecznie od wyroku zaocznego albo przy roz-

²⁶ Stąd widoczne w niniejszym opracowaniu zamienne stosowanie tych podmiotów w opisie prac legislacyjnych.

²⁷ Uzasadnienie projektu nowelizacji z 4.07.2019 r., s. 13.

²⁸ Uzasadnienie projektu nowelizacji z 4.07.2019 r., s. 14.

²⁹ Uzasadnienie projektu nowelizacji z 4.07.2019 r., s. 14.

poczęciu pierwszego posiedzenia, nie tylko wyznaczonego na rozprawę, jak dotychczas, o którym zawiadomiono albo na które wezwano pozwanego³⁰. W postępowaniu nieprocesowym złożenie odpowiedzi na wniosek staje się warunkowo dobrowolne/fakultatywne – jest obowiązkowe tylko wtedy, gdy przewodniczący tak zarządzi – podczas gdy potrzeba negocjacji ugodowych lub organizacji postępowania może się pojawić także w tych sprawach, w których odpowiedź nie została wniesiona (choć pamiętać należy o innym charakterze tych postępowań, który zawiera więcej pierwiastka publicznoprawnego). Uznano, że w takim postępowaniu niezłożenie odpowiedzi na pozew nie stanowi przeszkody do przeprowadzenia posiedzenia przygotowawczego³¹.

Wprowadzenie posiedzenia przygotowawczego należy ocenić pozytywnie, podobnie jak treść regulacji, która daje znaczną swobodę w pokierowaniu takim posiedzeniem przygotowawczym, a nawet w ogóle w jego wyznaczeniu. W wielu przypadkach może okazać się to efektywne, ale nie można zapominać o ryzykach, które wiążą się z wyjawieniem wstępnego poglądu na sprawę.

5. Plan rozprawy

Zgodnie z art. 205⁵ § 1 k.p.c. posiedzenie przygotowawcze służy rozwiązaniu sporu bez potrzeby prowadzenia dalszych posiedzeń, zwłaszcza rozprawy, a jeżeli nie uda się rozwiązać sporu, na posiedzeniu przygotowawczym sporządza się z udziałem stron plan rozprawy. Wedle § 4 tego artykułu przed rozpoczęciem posiedzenia przygotowawczego powód może wnieść o jego przeprowadzenie bez swego udziału, wniosek nie podlega cofnięciu, a zastrzeżenie warunku lub terminu uważa się za nieistniejące. W takim przypadku niestawiennictwo powoda lub jego pełnomocnika na posiedzeniu przygotowawczym nie prowadzi do umorzenia postępowania, plan rozprawy sporządza się bez udziału powoda,

³⁰ Uzasadnienie projektu nowelizacji z 4.07.2019 r., s. 14.

³¹ Uzasadnienie projektu nowelizacji z 4.07.2019 r., s. 14. Zgodnie z art. 511² § 2 k.p.c.: „Posiedzenie przygotowawcze można wyznaczyć niezależnie od wniesienia odpowiedzi na wniosek”.

a ustalenia zawarte w planie rozprawy wiążą powoda w dalszym toku postępowania. Kolejno, jeżeli pozwany nie stawi się na posiedzenie przygotowawcze, plan rozprawy sporządza się bez jego udziału, a ustalenia zawarte w planie rozprawy wiążą pozwanego w dalszym toku postępowania. W przypadku nieusprawiedliwionego niestawiennictwa stosuje się normę art. 103 § 3 k.p.c. (art. 205⁵ § 6 k.p.c.). Jeżeli strona, która stawiła się na posiedzenie przygotowawcze, nie bierze w nim udziału, plan rozprawy sporządza się bez jej udziału. Ustalenia zawarte w planie rozprawy wiążą tę stronę w dalszym toku postępowania, a normę z art. 103 § 3 k.p.c. stosuje się odpowiednio (art. 205⁵ § 7 k.p.c.).

Plan rozprawy zawiera rozstrzygnięcia co do wniosków dowodowych stron, zastępując w tym zakresie postanowienie dowodowe, a art. 236 (postanowienie w przedmiocie dopuszczenia dowodu) i art. 243² (dokumenty znajdujące się w aktach sprawy lub do nich dołączone stanowiące dowody) stosuje się odpowiednio (art. 205⁹ § 1 k.p.c.). W miarę potrzeby (ujęcie ogólne i zależne od okoliczności sprawy) plan rozprawy może (fakultatywnie) zawierać: 1) dokładne określenie przedmiotów żądań stron, w tym rozmiar dochodzonych świadczeń wraz z należnościami ubocznymi; 2) dokładnie określone zarzuty, w tym formalne; 3) ustalenie, które fakty i oceny prawne pozostają między stronami sporne; 4) terminy posiedzeń i innych czynności w sprawie; 5) kolejność i termin przeprowadzenia dowodów oraz roztrząsania wyników postępowania dowodowego; 6) termin zamknięcia rozprawy lub ogłoszenia wyroku; 7) rozstrzygnięcia innych zagadnień, o ile są niezbędne do prowadzenia postępowania (art. 205⁹ § 2 k.p.c.). W planie rozprawy można się odwoływać do pism procesowych stron (art. 205⁹ § 3 k.p.c.). Artykuły 206 i 206¹ stosuje się odpowiednio (terminy wykonywania czynności procesowych, terminy posiedzeń, rozprawa a posiedzenie i posiedzenia; art. 205⁹ § 4 k.p.c.). Takie rozwiązanie zdecydowanie systematyzuje tok postępowania, sprowadzając się do stworzenia jego schematu, choć korzystne jest ułożenie jego w taki sposób, który pozwoli na umieszczenie w nim ewentualności mogących pojawić się w toku postępowania.

Spory co do poszczególnych zagadnień objętych planem rozprawy – co jednak może się zdarzyć – rozstrzyga przewodniczący (art. 205¹⁰ § 1 k.p.c.). Plan rozprawy podpisują strony, a – samą – odmowę złożenia

podpisu przez stronę odnotowuje się w planie (art. 205¹⁰ § 2 k.p.c.). Przewodniczący zatwierdza plan rozprawy (art. 205¹⁰ § 3 k.p.c.). Plan rozprawy stanowi załącznik do protokołu posiedzenia przygotowawczego, a do planu rozprawy stosuje się odpowiednio przepisy o zarządzeniu (art. 205¹⁰ § 4 k.p.c.). Plan rozprawy z urzędu doręcza się stronom (to także jest wskazówka dla pełnomocnika i strony). Doręczenie stronie planu rozprawy zastępuje zawiadomienie jej o terminach posiedzeń i innych czynności objętych planem. Jeżeli plan obejmuje obowiązki, które strona musi wykonać osobiście, w szczególności stawienie się w celu udziału w czynnościach wymagających jej osobistego stawienia, doręcza się go także bezpośrednio stronie, z wyjątkiem strony, o której mowa w art. 1135⁵ § 1 k.p.c., tj. strony, która nie ma miejsca zamieszkania lub zwykłego pobytu albo siedziby w Rzeczypospolitej Polskiej lub w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej. W takim przypadku doręczenie planu zastępuje także wezwanie strony do wykonania tych obowiązków, a o skutkach tych należy stronę pouczyć (art. 205¹⁰ § 5 k.p.c.).

Ustawodawca przewidział, że w przypadku części sporów sądowych eskalacja nieporozumień lub skala rozbieżności dochodzonych kwot uniemożliwi dojście do kompromisu pomiędzy stronami. Wówczas na posiedzeniu przygotowawczym powinien zostać przygotowany plan rozprawy. Plan ten stanowi swego rodzaju dokument niebędący orzeczeniem sądu, choć w pewnym zakresie je zastępującym³². Jego podstawowy cel jest jednak porządkowy, a formalizm z niego wynikający nie może niwelować sprawiedliwości w tzw. wymiarze materialnym. Oceniono, że o przebiegu czynności w toku rozpoznania sprawy zadecyduje zakres postępowania dowodowego, więc strony są zobowiązane do wskazania już na posiedzeniu przygotowawczym wszystkich dowodów oraz faktów, które mają zostać nimi wykazane, pod rygorem pominięcia ich w dalszym toku postępowania, a sąd będzie zobligowany do zawarcia w planie rozprawy rozstrzygnięć co do wniosków dowodowych stron, co także usprawnia postępowanie. W tym zakresie plan rozprawy zastępuje postanowienia dowodowe, zarówno negatywne, jak i pozytywne, ponieważ nie ma potrzeby powielania tych rozstrzygnięć, a rozstrzyg-

³² Uzasadnienie projektu nowelizacji z 4.07.2019 r., s. 17.

nięcia te powinny odpowiadać wymogom z art. 236 i 243² k.p.c., czyli określać tezę i środek dowodowy, w miarę potrzeby także tryb przeprowadzenia dowodu. W przypadku dokumentów obligatoryjne jest jedynie rozstrzygnięcie o pominięciu dowodu³³. Rozstrzygnięcia co do dowodów mają być jedyną obligatoryjną częścią planu rozprawy, a jeżeli będzie to potrzebne, plan rozprawy obejmie również inne aspekty o istotnym znaczeniu dla sprawnego rozpoznania sprawy. Mogą one zostać ujęte w planie rozprawy zarówno na wniosek którejkolwiek ze stron, jak i z inicjatywy sądu³⁴. Jeżeli strony z jakichkolwiek powodów nie uczyniły tego wcześniej, to posiedzenie przygotowawcze jest ostatnią chwilą w toku postępowania, gdy strony powinny, z ewentualną pomocą sędziego (tu też występuje ryzyko stania się przez sędziego doradcą), dokładnie określić przedmiot swych żądań, w tym rozmiar dochodzonych świadczeń wraz z należnościami ubocznymi, oraz zarzuty, również formalne³⁵. Przy pomocy sędziego strony mają ustalić, czy i które fakty lub oceny prawne pozostają między nimi sporne, sporządzając w ten sposób swoisty protokół rozbieżności³⁶. Plan rozprawy z założenia powinien objąć również rozstrzygnięcia sądu – zapadłe w uzgodnieniu ze stronami – co do ewentualnych innych aspektów, które będą mieć znaczenie dla toku postępowania³⁷. Po rozstrzygnięciu co do wniosków dowodowych zostaje ustalony ze stronami harmonogram rozprawy oraz terminy do omówienia jego wyników wraz z terminem ogłoszenia wyroku. Sędzia wskazuje termin rozprawy w taki sposób, aby możliwe było przeprowadzenie wszystkich zawnioskowanych dowodów (pożądane byłoby uwzględnienie innych terminów pełnomocników). Jeśli okaże się, że rozmiar materiału dowodowego nie pozwala na jego przeprowadzenie na jednym terminie rozprawy, to powinien zostać od razu wyznaczony drugi albo kolejne. Najlepiej, aby odbywały się w kolejnych dniach sesyjnych, a jeżeli będzie to niemożliwe, przynajmniej w krótkich odstępach czasu (zasugerowano, że np. co tydzień). Może to być dobrym rozwiązaniem przy wielości rozpoznawanych spraw,

³³ Uzasadnienie projektu nowelizacji z 4.07.2019 r., s. 17.

³⁴ Uzasadnienie projektu nowelizacji z 4.07.2019 r., s. 17.

³⁵ Uzasadnienie projektu nowelizacji z 4.07.2019 r., s. 17.

³⁶ Uzasadnienie projektu nowelizacji z 4.07.2019 r., s. 17.

³⁷ Uzasadnienie projektu nowelizacji z 4.07.2019 r., s. 17.

gdyż sprawa nie zostaje wytarta z pamięci, a poza tym minimalizuje się ryzyko przedłużania postępowania. Przy układaniu harmonogramu czynności odpowiednie zastosowanie znajdą zasady art. 206 i 206¹ k.p.c., co ma na celu koncentrację materiału dowodowego, a służyć temu ma wiedza stron odnośnie do przypuszczalnego czasu przesłuchania poszczególnych świadków (co jednak jest trudno przewidzieć). Na etapie posiedzenia przygotowawczego, po przedstawieniu stanowisk stron oraz ustaleniu punktów spornych, a także po wskazaniu przez strony dowodów oraz tez dowodowych, będą one mogły wskazać przybliżony czas potrzebny im na przesłuchanie świadków; z uwagi na trudności w oszacowaniu czasu może to wpływać na luki w terminach lub na przedłużenie się posiedzenia. Można ustalić ze stronami czas konieczny do przeprowadzenia dowodów z dokumentów, biorąc pod uwagę, że zarówno sąd, jak i strony otrzymają ich odpisy przed rozprawą. Możliwe ma być założenie oczekiwanego terminu na sporządzenie opinii przez biegłego, co w razie braku czasu biegłych w dużych ośrodkach może pozostać jedynie założeniem. Ustalone powinno być ze stronami, czy zlecenie dla biegłego zostanie wysłane jeszcze przed rozprawą i można będzie tak dostosować termin rozprawy, aby przeprowadzić na niej również dowód z opinii biegłego. Po wymianie zarzutów do opinii przez strony jeszcze przed rozprawą, np. na kolejnym terminie posiedzenia przygotowawczego, biegły będzie mógł zostać wezwany już na pierwszy termin rozprawy³⁸. Trzeba jednak założyć również czas na skonfrontowanie opinii biegłego z opinią prywatnych ekspertów. Plan rozprawy nie wymaga powtarzania oświadczeń i stanowisk stron zawartych w pismach procesowych, a wystarczające ma być odwołanie się do konkretnego pisma³⁹.

Tak ustalony harmonogram rozprawy pozwoli stronom uzyskać realny wpływ na kształtowanie przebiegu postępowania, dzięki czemu nie tylko poczują się współgospodarzami postępowania, ale przede wszystkim będą też współodpowiedzialne za jego przebieg. Strony z odpowiednim wyprzedzeniem poznają plan rozprawy oraz sposób rozpoznania ich sprawy, więc według założenia wyrażonego w projekcie nowelizacji

³⁸ Uzasadnienie projektu nowelizacji z 4.07.2019 r., s. 17–18.

³⁹ Uzasadnienie projektu nowelizacji z 4.07.2019 r., s. 18.